

Kazimierz Przybyszewski

Henryk Baranowski (1920-2011), bibliotekarz i bibliograf

Rocznik Toruński 38, 223-227

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Henryk Baranowski (1920–2011), bibliotekarz i bibliograf

*Kazimierz Przybyszewski
Toruń*

Henryk Baranowski urodził się 7 października 1920 r. w Wilnie w rodzinie Leona i Heleny z Jeżerysów. W latach 1937–1938 uczęszczał do prywatnego Gimnazjum oo. Jezuitów w rodzinnym mieście, gdzie otrzymał świadectwo dojrzałości. W listopadzie 1938 r. rozpoczął studia prawnicze na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego (USB) w Wilnie, przerwane w grudniu 1939 r. z powodu zamknięcia tej uczelni przez władze litewskie. Po zajęciu Wilna przez Niemców pracował jako pokojowy w Hotelu „Georges”. W 1942 r., obawiając się powołania do niemieckiej pomocniczej służby wojskowej i wysłania na front wschodni, pod zmienionym nazwiskiem, schronił się w niedalekim Niemenczynie, gdzie pracował jako ogrodnik. W sierpniu 1943 r. został zatrzymany podczas łapanek i jako robotnik przymusowy pracował w wielu miejscowościach na terenie Niemiec. Po wojnie wrócił w sierpniu 1945 r. do kraju; po odnalezieniu matki i siostry w Toruniu zamieszkał z nimi w połowie sierpnia tego roku, gdzie także już mieszkała grupa pracowników byłego USB, zaangażowanych w tworzenie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. 1 października 1945 r. Henryk Baranowski zgłosił się do pracy w tworzonej od podstaw Bibliotece Uniwersyteckiej, wiążąc się na zawsze z Toruniem, Uniwersytetem i jego Biblioteką. Jednocześnie zapisał się na Wydział Prawa, aby ukończyć przerwane przez wojnę studia i uzyskać w 1948 r. dyplom magistra prawa. Uzyskanie dyplomu nie przerwało jego zamiłowania do pracy z książką. W latach 1951–

–1952 odbył więc dodatkowe studia na Wydziale Humanistycznym UMK, na specjalizacji bibliotekarskiej, zakończone uzyskaniem dyplomu I stopnia. W pierwszych latach powojennych Henryk Baranowski, będąc kierownikiem Oddziału Magazynów Zbiorów, brał bardzo czynny udział w akcji ratowania, zabezpieczania, zwożenia i opracowywania księgozbiorów przeznaczonych dla Biblioteki Uniwersyteckiej. W 1956 r. został powołany na stanowisko kierownika Oddziału Gromadzenia i Uzupelniania Zbiorów. Pełnił tę funkcję przez blisko 30 lat, i jak pisał Mirosław Supruniuk: „okazało się to niezwykle dla Biblioteki szczęśliwe. Na stanowisku tym wykazał niezwykłą zapobiegliwość i talent do pozyskiwania dla Biblioteki najcenniejszych pozycji wydawniczych zgodnie z potrzebami środowiska naukowego Toru-

nia i Pomorza, [...] w zakresie gromadzenia zbiorów dla dużej uniwersalnej Biblioteki, które stało się jego specjalizacją zawodową – osiągnął najwyższe w kraju kompetencje”.

Natomiast Urszula Zaborska, wspominając Henryka Baranowskiego, napisała między innymi: „Jako bibliotekarz pozostawił po swojej działalności trwałe ślady nie tylko w postaci znakomicie ukształtowanego księgozbioru i świetnie funkcjonującego do dzisiaj systemu gromadzenia zbiorów. Bibliotekę znał doskonale, potrafił ocenić i wesprzeć radą ważne inicjatywy i wydarzenia biblioteczne. Z jego zdaniem liczyli się bibliotekarze, kadra kierownicza i kolejni dyrektorzy Bibliotek. Odważnie podejmował wyzwania i zawsze skutecznie je realizował. W 1975 roku odpowiadając na postulaty toruńskich historyków zainicjował powstanie Czytelni Pomorzoznawczej [...], która przekształciła się z czasem w miejsce pracy europejskich historyków, germanistów, filologów, prasoznawców, bibliologów itd., z bardzo bogatym, a w odniesieniu do niektórych zagadnień, kompletnym księgozbiorem”.

Henryk Baranowski szybko i stale awansował: między innymi w 1963 r. zdał specjalistyczny egzamin państwowy z całości wiedzy bibliotekarskiej oraz bibliologicznej i powołany został na stanowisko kustosa dyplomowanego, a w 1971 r. na stanowisko starszego kustosa dyplomowanego. Wiązało się to z przejściem do grona nauczycieli akademickich. W 1974 r. na podstawie pracy doktorskiej: *Bibliografia miasta Torunia na tle bibliografii historycznych Pomorza Wschodniego i bibliografii miast Pomorza oraz pozostałych regionów Polski* uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych.

Z dniem 1 września 1985 r. objął stanowisko wicedyrektora Biblioteki, a rok później etat i stanowisko docenta w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMK, gdzie już wcześniej prowadził zajęcia z bibliotekarstwa i bibliografii. W 1986 r. przeszedł na emeryturę, zachowując pół etatu w Oddziale Gromadzenia Zbiorów. Dopiero znaczne załamanie stanu zdrowia zmusiło go do rezygnacji z pracy zawodowej pod koniec 1993 r. Nie zaniechał jednak pracy naukowo-badawczej.

Jak wyliczyła Urszula Zaborska, kierowniczka Czytelni Pomorzoznawczej, a zarazem współpracownica i kontynuatorka dzieła Henryka

Baranowskiego w zakresie *Bibliografii historii Pomorza Wschodniego i Zachodniego oraz krajów regionu Bałtyku*, a także *Bibliografii miasta Torunia*, dr Baranowski opublikował 127 prac naukowych, w tym wiele bardzo obszernych. Wśród nich znakomitą większość stanowią bibliografie, między innymi: *Bibliografia Kopernikowska 1509–2001* (3 tomy w latach 1958, 1973, 2003) – jest to bibliografia podmiotowo-przedmiotowa prezentująca pisma Mikołaja Kopernika oraz o nim, rejestrująca łącznie 8246 pozycji i znajdująca się w zbiorach większości bibliotek naukowych na świecie; *Bibliografia numizmatyki polskiej Mariana Gumowskiego* (1967); *Bibliografia Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1963–1966* (1968); *Bibliografia miasta Torunia* (t. I: 1972, wyd. II 1999, t. II: 1996); *Ostra Brama: bibliografia* (1991); *Bibliografia Wilna*, t. 1: *Uniwersytet Wileński 1579–1939* (wyd. 1996), t. 2: *Miasto*, przy współpracy żony Zofii i Jolanty Goławskiej (2000); t. 3: *Za lata 1999–2005 oraz uzupełnienia*, przy współpracy J. Goławskiej (2007). Poza tym szczególnie znaczenie dla historyków Pomorza mają: *Bibliografia czasopism pomorskich; województwo bydgoskie*, praca zbiorowa, opracowana pod redakcją H. Baranowskiego (1960), oraz opracowana wraz z kierowanym przezeń zespołem *Bibliografia zawartości „Gazety Toruńskiej” 1867–1921* – Kartoteka dostępna w Czytelnicy Pomoroznawczej oraz w formie elektronicznej.

Najpewniej jednak, zdaniem Mirosława Supruniuka, dwie z tych bibliografii przejdą do historii nauki polskiej jako „bibliografie Baranowskiego”: *Bibliografia historii Pomorza Wschodniego i Zachodniego* oraz *Bibliografia kopernikowska*. Obie, będąc zaledwie częścią dorobku naukowego dra Henryka Baranowskiego, charakteryzuje – co podkreślają recenzenci – samodzielność konceptualna oraz ogromna wiedza. Są też znakomitym fragmentem badań naukowych, które w Toruniu prowadzili i prowadzą Kazimierz Hartleb, Karol Górski, Marian Biskup, Zenon H. Nowak i wielu innych profesorów Uniwersytetu, zajmujących się Kopernikiem, Zakonem Krzyżackim i Pomorzem”.

Henryk Baranowski był członkiem Towarzystwa Naukowego w Toruniu, inicjatorem Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa przy Wydziale II i przez wiele lat jej przewodniczącym, członkiem honorowym Towarzystwa Bibliofilów im. Joachima Lelewela w Toruniu. Między

innymi pełnił w nim funkcje sekretarza, wiceprezesa i prezesa oraz opracował bibliografię wydawnictw Towarzystwa za lata 1927–1983.

Dr Henryk Baranowski zmarł w Toruniu 3 marca 2011 r. i pochowany został na cmentarzu staromiejskim św. Jerzego.

Odnaczony był Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką UMK, Medalem za Zasługi dla Rozwoju Uczelni. Spośród wielu nagród i wyróżnień otrzymał między innymi Nagrodę I stopnia od Władz Uczelni, Złote Astrolabium przyznane przez Towarzystwo Miłośników Torunia i Nagrodę im. Adama Mickiewicza dla Polskiego Bibliotekarza Roku.

W małżeństwie zawartym z Zofią z domu Czura, urodzoną 12 grudnia 1923 r. w Rudołowicach, bibliotekarką, kustoszem w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu, miał czworo dzieci: synów Marka, Stanisława i Jerzego oraz córkę Jadwigę.

Wykaz literatury:

Pracownicy nauki i dydaktyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–1994. Materiały do biografii, opr. H. Duczkowska-Moraczewska, M. Gołębowski, R. Karpiesiuk, Toruń 1995, foto; *Homo bibliographicus. Henryka Baranowskiego zmagania z bibliografią*, Toruń 2001; Supruniuk M. A., *Pan Henryk*, Głos Uczelni, Pismo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Marzec 2011, nr 3, s. 22, foto; (w), *Odszedł wielki bibliograf*, ibid., s. 23; Zaborska U., *Starszy kustosz dyplomowany dr Henryk Baranowski (1920–2011)*, przekazano do druku w Folia Toruniensia; tejże, *Dr Henryk Baranowski (1920–2011)*, przekazano do druku w Zapiskach Historycznych; wydruk komputerowy obu biogramów udostępniony przez autorkę.